

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze diplomové práce

**Makroekonomické ukazatele ČR v období
finanční krize**

Autor: Monika Zemanová

Vedoucí práce: Ing. Pavel Hrdlička, Ph.D.

© 2015 ČZU v Praze

Tato práce se věnuje základním makroekonomickým ukazatelům České republiky v období finanční krize. První část práce je zaměřena na hlavní makroekonomické pojmy. Za nejdůležitější byly vybrány hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. V části teoretických východisek jsou charakterizovány jednotlivé ukazatele, členění a jejich výpočet či měření. Objasněna je i finanční krize, její typologie a dopady na makroekonomiku.

Další část práce představuje vývoj vybraných ukazatelů v letech 2006 až 2013, tedy postihuje období před a v průběhu finanční krize. Výkonnost české ekonomiky je komparována s Evropskou unií. V závěru práce je provedena predikce budoucího vývoje hrubého domácího produktu, míry inflace a míry nezaměstnanosti a jsou zde shrnuty veškeré zjištěné skutečnosti o vývoji ekonomiky České republiky a Evropské unie. Pro lepší přehlednost vývoje ekonomiky jsou použity tabulky a grafy znázorňující vývojové tendence makroekonomických ukazatelů.

Klíčová slova: makroekonomie, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, obchodní bilance, finanční krize

Primárním cílem předkládané diplomové práce je analýza základních makroekonomických ukazatelů České republiky v období finanční krize v návaznosti na nejdůležitější faktory, které vývoj české ekonomiky ovlivňovaly.

Za účelem naplnění hlavního cíle je vytvořeno několik cílů dílčích, mezi které patří vytvoření teoretického zázemí sloužícího pro tvorbu praktické části, vymezení základních makroekonomických ukazatelů, seskupení a jejich popis vývoje v čase. Jednotlivé ukazatele jsou zkoumány v období 2006 až 2013, časová řada tedy postihuje rok před počátkem krize v USA v roce 2007, tak i následující roky po této události. Je tedy přesně vidět, jak a kdy finanční krize zasáhla českou ekonomiku. Dalším dílčím cílem je provedení analýzy vývoje v Evropské unii s následnou komparací s Českou republikou a Německem. Posledním dílčím cílem je makroekonomická predikce budoucího vývoje hrubého domácího produktu, míry inflace a míry nezaměstnanosti.

Diplomová práce by měla odpovědět na několik otázek. Jaké hlavní makroekonomické ukazatele jsou v České republice sledovány? Jaký byl vývoj jednotlivých ukazatelů ve sledovaném období? Kdy a v jakém rozsahu zasáhla finanční krize ČR?

Dosahovali ukazatelé Česká republiky, v rámci EU, průměrných hodnot? Který stát z Evropské unie má pro českou ekonomiku klíčový význam? Jaká je predikce budoucího vývoje HDP, inflace a míry nezaměstnanosti? Prostřednictvím vybraných ukazatelů, jimiž jsou míra inflace, hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti a platební bilance bude zpracována práce, která vypovídá o vývoji domácího hospodářství v období světové krize.

Metodika práce bude zvolená na základě vymezeného cíle. Prvním krokem bude získání zdrojů informací a dat z odborných publikací a internetových zdrojů. Pro zpracování a utřídění získaných informací bude využito analyticko-syntetického přístupu. Informace budou prostudovány, komparovány a následně analyzovány. Jednotlivé části budou rozděleny na několik tematických oblastí, zpracovány a následně získané poznatky syntetizovány v jeden celek. Díky takto prostudovaným informacím vznikne teoretická část, která objasňuje makroekonomické pojmy a finanční krizi.

Na část s literární rešerší navazují kapitoly, které jsou zaměřeny na makroekonomický vývoj České republiky v letech 2006 až 2013. Zvolená časová řada postihuje vývoj české ekonomiky v období před finanční krizí, která svět udeřila v roce 2007 a v průběhu krize. Celá praktická část práce bude vytvořena na základě sběru a komparace ekonomických dat ve formě statistických časových řad. Klíčovým krokem bude provedení deskriptivního výzkumu, za účelem sběru externích sekundárních dat. Informační zdroje budou tvořeny dostupnou, ke kontextu relevantní, literaturou, z dat českých a mezinárodních institucí (Český statistický úřad, Ministerstvo financí České republiky, Česká národní banka, Eurostat, OECD, Ministerstvo průmyslu a obchodu apod.) a dalších pramenů dostupných z periodik, výročních zpráv a internetu. Vývoj makroekonomických ukazatelů bude porovnán pomocí meziročních hodnot a využito bude také elementárních charakteristik časových řad. Zjištěná data budou zpracována a pro lepší orientaci budou použity tabulky a grafy, které zachycují celou vývojovou tendenci jednotlivých ukazatelů. V práci bude také rozbor vývoje jednotlivých makroekonomických ukazatelů Evropské unie s následnou komparací s Českou republikou a Německem. Závěr práce bude tvořen predikcí budoucího vývoje. Predikce bude vytvořena na základě jednorovnicového ekonometrického modelu, rovnicí lineárního trendu a kompilací ekonomických dat. Syntézou zjištěných poznatků budou formulována závěrečná tvrzení.

V práci bude pro vyjádření hrubého domácího produktu použita výdajová metoda vyjádřená v běžných cenách. Pro mezinárodní srovnání bude produkt vyjádřen na obyvatele

v paritě kupní síly k průměru EU 27, který je roven 100. Míra inflace bude uváděna pomocí indexu spotřebitelských cen, pro komparaci v rámci EU je míra inflace vyjádřena pomocí harmonizovaného indexu cen (HICP). Míra nezaměstnanosti bude udávána buď, jako podíl nezaměstnaných osob, nebo druhým ukazatelem - obecnou mírou nezaměstnanosti. Odhad budoucího vývoje bude konstruován pro tyto makroekonomické ukazatele – HDP, míru inflace a míru nezaměstnanost. Nápomocny tomuto odhadu budou znalosti ze statistiky, ekonometrie a ekonomiky s podporou programů Microsoft Excel a Gretl. Podkladová data budou čerpána z Českého statistického úřadu. Pro lepší odhad vývoje bude zvolena delší časová řada a to od roku 2003 do roku 2013.

Metodika postupu sestavení ekonometrického modelu:

1. Sestavení ekonomického a ekonometrického modelu
2. Sběr podkladových dat
3. Výpočet korelační matice
4. Odhad modelu BMNČ
5. Ekonomická verifikace
6. Statistická verifikace – shoda odhadnutého modelu s daty, t- test
7. Ekonometrická verifikace - Durbin-Watsonův test

Na základě hodnotných informací vznikne práce, která podává obraz o vývoji české ekonomiky a to prostřednictvím uznávaných ukazatelů, jimiž jsou míra inflace, hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti a obchodní bilance.

Během sledovaného období prošla česká ekonomika všemi fázemi hospodářského cyklu. Před vypuknutím finanční krize byla dynamika tuzemské ekonomiky v nejlepší kondici. V tomto období dosáhla ekonomika fáze expanze a vrcholu. Výkonnost ekonomiky rostla mnohem rychleji, než činil průměr EU, k čemuž bezpochyby dopomohl vstup ČR do EU. Přelom roku 2007 je ve znamení další fáze hospodářského cyklu, kterou byla recese. Ve 2. čtvrtletí roku 2009 se dostává ekonomika na samé dno hospodářského cyklu a hned od třetího kvartálu začíná opětovná expanze růstu. Celý cyklus se za sledované období objevuje ještě jednou a to v letech 2010 až 2013.

Vývoj české ekonomiky za sledované období lze rozdělit do tří částí. První etapou je samotný rok 2006, který patří mezi příznivé roky pro vývoj české ekonomiky. Tempo růstu hrubého domácího produktu se meziročně rekordně zvýšilo o 6,1 %. Nově se hlavním

tahounem růstu stala domácí spotřeba a nahradila tak zahraniční obchod. Česká republika se tak stala jednou z nejrychleji rostoucích zemí v Evropě spolu s Lotyšskem, Litvou a Slovenskem. Míru inflace se podařilo udržet na nízké a stabilní úrovni v dolní polovině inflačního pásma. Nezaměstnanost klesala a byla nižší než průměr EU, který se pohyboval okolo 7,5 %. Nejvyšší nezaměstnanost byla zaznamenána v Polsku a na Slovensku, kde míry dosahovaly dvouciferných hodnot (13 %), naopak nejnižší byla v Dánsku (3,9 %). V roce 2006 byla oslabena vnější pozice české ekonomiky. Obchodní bilance skončila historicky již podruhé od roku 1993 v kladných hodnotách.

Další fáze vývoje byla ovlivněna nastupující světovou krizí. Z hlediska české ekonomiky lze rok 2007 považovat ještě za úspěšný, a to jak z hlediska tempa růstu, tak i z hlediska klesající nezaměstnanosti, stabilní cenové hladiny a zvyšujícího se HDP. Z globálního pohledu je rok 2008 charakteristický prudkým poklesem světové ekonomiky s následným zpomalením mezinárodního obchodu. Po zářijovém pádu jedné z nejvýznamnějších bankovních skupin se hypoteční krize přeměnila na krizi finančních trhů a reálné ekonomiky. Negativní dopady se v různých zemích lišily především svou intenzitou, ale ve všech státech docházelo k oslabení hospodářského růstu, ke zvýšení míry inflace a k poklesu nezaměstnanosti. Krize se nejvíce projevila ve vyspělých zemích, zejména dopadla na exportně orientované ekonomiky. Navzdory světové situaci se česká ekonomika nacházela po většinu roku v dobré kondici, i když dynamika růstu postupně oslabovala. Pokles ekonomické aktivity v západní Evropě a fakt, že se EU nacházela od 2. čtvrtletí roku v recesi, se nemohl nepromítnout do domácí ekonomiky, která je charakteristická vysokou otevřeností, zpracovatelskou orientací a s největším podílem průmyslu na HDP ze všech států EU. V tomto roce zasáhla krize domácí ekonomiku pouze zprostředkovaně a to sníženou zahraniční poptávkou, která měla za následek zpomalení hospodářského růstu. Zatímco tempo růstu HDP klesalo, nezaměstnanost se v tomto roce ještě snižovala, až na nejnižší úroveň za sledované období. Míra inflace výrazně narostla oproti předchozímu roku. V roce 2009 nebyla krize ušetřena ani česká ekonomika. Hrubý domácí produkt klesl o 4,1 %, což byl největší meziroční propad v historii ČR. Na pokles negativně působila oslabená zahraniční poptávka, zvýšená nezaměstnanost a snižující se konečná spotřeba domácností. Další fáze byla charakteristická mírným oživením hospodářství a opětovného zpomalení růstu, které přešlo znovu do recese. V roce 2010 pokračovalo zotavení ekonomiky. Výkonnost v EU se zvýšila o 2 %, z čehož těžila i tuzemská ekonomika

zvýšením HDP o 2,5 %. Ve většině zemí EU došlo k růstu ekonomiky, výjimku tvořilo Řecko, Irsko a Rumunsko, kde se aktivita opět propadla. V tomto roce se naplno projevila krize na trhu práce, když došlo ke zvýšení průměrné míry nezaměstnanosti na 9,6 %. Rok 2011, především pak jeho druhá polovina, byl opět ve znamení poklesu hospodářského růstu. Za tímto zpomalením stála opět dluhová krize, která přinesla nutnost omezit výdaje a vytvářet úspory. Česká ekonomika, i díky rozsáhlým fiskálním a hospodářským reformám v zájmu dodržení maastrichtských kritérií, byla zasažena relativně méně, než země EU 15. V tomto roce už byly ve velkých problémech některé státy EU. Jako první se ve dluhové spirále ocitlo Řecko, následovalo Irsko, Portugalsko a i Španělsko. Tyto státy se dostaly do recese jak vinou hospodářské krize, tak zároveň i svojí politikou či způsobem fungování bankovního systému. Roky 2012 a 2013 byly taktéž ve znamení pokračujícího ochabování kondice ekonomiky. Zásahu na tom měla snižující se zahraniční a domácí poptávka.

V roce 2012 došlo k ukončení dvouletého oživování hospodářství v EU, když HDP meziročně poklesl o 0,4 %. Země, které nepřijaly euro za národní měnu, nevykazovaly takový propad ekonomiky, jako státy platící eurem. I přes zhoršující se ekonomickou situaci EU, dochází u většiny států ke snížení míry inflace. V ČR dochází ke zvýšení inflace na 3,3 %, což je nejvyšší hodnota za poslední čtyři roky. Na tento vývoj se podepsal růst cen potravin a zvýšení nákladů na bydlení. V roce 2013 vzrostla výkonnost EU o 0,1 %. Nejvyšší dynamiku růstu mělo Lotyšsko, Rumunsko a Litva. V posledních dvou letech sledovaného období byla tuzemská ekonomika charakteristická meziročním poklesem hrubého domácího produktu okolo 1 %. Klesala míra nezaměstnanosti a míra inflace, vlivem zvyšujících se cen potravin a nákladů na bydlení, rostla. Zatímco v roce 2012 působil zahraniční obchod pozitivně na vývoj tuzemské ekonomiky, v roce 2013 tomu bylo přesně naopak a pozitivní složkou, bránící hlubšímu poklesu HDP, byly výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí. Závěr roku 2013 vyústil v obnovu hospodářského růstu o 1,2 %.

Česká republika vyšla z krize relativně dobře. Jelikož se jednalo o krizi importovanou, vyvolanou prudkým poklesem zahraniční poptávky, tak českou republiku zasáhla až ekonomická krize a ne globální finanční krize. ČR nebyla krizí zasažena přímo a to hlavně díky zdravému bankovnímu systému, který byl vysoce kapitalizovaný a ziskový a hospodářské krizi se tak ubránil. Dalšími pozitivními faktory byly rozsáhlé fiskální a hospodářské reformy prováděné v zájmu dodržení maastrichtských kritérií. Do recese se domácí ekonomika dostala dvakrát a to hlavně díky tomu, že ČR je exportně orientovaná

země a hlavním obchodním partnerem je Evropská unie, kterou krize výrazně postihla, což pro tuzemské výrobce znamenalo prudký pokles poptávky. Poprvé, za sledované období, se krize dostala do České republiky v roce 2009, což bylo asi s ročním zpožděním než v okolních vyspělých zemích a trvala zhruba rok. Podruhé se ČR ocitla v recesi v druhé polovině roku 2011 a to hlavně vlivem působení dluhové krize v eurozóně.

České republice se dařilo plnit cíle hospodářské politiky mnohem lépe než EU. Po většinu sledovaného období vykazovala vyšší míru růstu HDP, výjimku tvořily roky 2012 a 2013, kdy se meziroční růst produktu propadl o téměř 1 %. Za tímto propadem stála snižující se spotřeba domácností, která byla vyvolaná potřebou šetřit, ať už z obavy o budoucí vývoj či ze ztráty zaměstnání. Míra inflace se pohybovala okolo průměru EU a trh práce zaznamenal mnohem lepší výsledky než EU. Na faktu, že ČR vykazuje lepší výsledky než, jaké jsou uváděny za EU, má vliv především vývoj v sousedním Německu, na kterém je tuzemská ekonomika velmi závislá. Německo se vyznačuje silnou, stabilní ekonomikou, z které těží právě ČR.

Následující dva roky budou ve znamení růstu hospodářství. HDP by měl dosáhnout 2,5 % zvýšení. Míra inflace se měla pohybovat v blízkosti 2% cíle ČNB. Růst ekonomické aktivity ovlivní i situaci na trhu práce, kde by mělo dojít ke zvyšování míry zaměstnanosti a k poklesu nezaměstnanosti. Obecná míra nezaměstnanosti by se měla pohybovat kolem 3 %. Vzhledem k tomu, že je Česká republika velmi ovlivněna děním v eurozóně i mimo ni, tak se budoucí vývoj odvíjí v závislosti na výkonnosti ostatních ekonomik.

Seznam literatury

1. BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-7380-245-5.
2. DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1.
3. FUCHS, Kamil; TULEJA, Pavel. *Makroekonomie*. 1. vydání. Banská Bystrica: Universita Mateja Bela, Fakulta financí, 2003. ISBN 80-8055-845-0.
4. HELÍSEK, Mojmír. *Makroekonomie základní kurs*. 2. přepracované vydání. Slaný: Melandrium, 2002. ISBN 80-86175-25-1.
5. HELÍSEK, Mojmír. *Měnová krize (empirie a teorie)*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2004. ISBN 80-86419-82-7.

6. HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-006-5.
7. JUREČKA, Václav a kolektiv. *Makroekonomie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3258-9.
8. KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. 1. vydání. Praha: Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86575-29-2.
9. KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi Evropa na cestě do neznáma*. 3. rozšířené vydání. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4019-5.
10. KONEČNÝ, Bronislav; SOJKA, Milan. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. 3. vydání. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-78-8.
11. MAKIN, Tony. *Global finance and the macroeconomy*. 1st ed. Houndmills: Macmillan Press Ltd., 2000. ISBN 0-333-73698-2.
12. MANKIW, Gregory N. *Zásady ekonomie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-891-1.
13. PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie základní kurz*. 1. vydání. Slaný: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-52-2.
14. REVENDA, Zbyněk. *Peníze a zlato*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-214-7.
15. ROMER, David. *Advanced macroeconomics*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2006. ISBN 978-0-07-351137-5.
16. SAMUELSON, Paul A. *Ekonomie*. 1. vydání. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.
17. SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. 1. vydání. Praha: Profess Consulting, 2006. ISBN 80-7259-050-2.
18. SEXTON, Robert L. *The Exploration of Macroeconomics*. 5th ed. Florence (KY). Cengage Learning South-Western, 2011. ISBN 978-0-538-75197-1.
19. SOUKUP, Jindřich a kolektiv. *Makroekonomie- Moderní přístup*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2007. ISBN 978-80-7261-174-4.
20. TOMŠÍK, Vladimír. *Ekonomie a zdravý rozum*. 1. vydání. Praha: Fragment, 2011. ISBN 978-80-253-1393-0.